

**KEMENTERIAN KEWANGAN DAN EKONOMI
PEMBENTANGAN KERTAS CADANGAN
RANG UNDANG-UNDANG (2025) PERBEKALAN
2025/2026
MAJLIS MESYUARAT NEGARA 2025**

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Bismillah Hirrahman Nirrahim

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى أَشْرَفِ
الْأَنْبِيَاءِ وَالْمُرْسَلِينَ وَعَلَى أَلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ.

Alhamdulillah Hirabbil 'Alamin

Was-salatu Was-salamu 'Ala Ash-rafil Anbiya E-wal-mur-salin
Sayyidina Muhamadin Wa'ala Aa-lihi Wasah-bihi Ajma'in

...رَبِّ اشْرَخْ لَيْ صَدْرِي . وَيَسِّرْ لَيْ أَمْرِي .
وَاحْلُلْ عَقْدَةً مِنْ لِسَانِي . يَفْقَهُوا قَوْلِي

Rabbish-rahli Sodri Wayas-sirli Amri Wah-lul 'Ukdatam-min-
lisani Yaf-kahu-kauli

السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ

Assalamualaikum Warahmatullahi Wabarakatuh

1. Alhamdulillah, kita panjatkan syukur kehadrat Allah Subhanahu Wata'ala kerana dengan izin dan limpah rahmatNya juga, serta berkat kepimpinan, kebijaksanaan dan keprihatinan Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan Haji Hassanal Bolkiah Mu'izzaddin Waddaulah Ibni Al-Marhum Sultan Haji Omar 'Ali Saifuddien Sa'adul Khairi Waddien, Sultan dan Yang Dipertuan Negara Brunei Darussalam, kita dapat bersidang di Mesyuarat Pertama dari Musim Permesyuaratan ke-21 Majlis Mesyuarat Negara.
2. Bagi Tahun Kewangan 2025/2026, Belanjawan Negara akan disediakan sebanyak **Enam Bilion Tiga Ratus Lima Puluh Juta Dollar Brunei (BND6.35 bilion)** secara keseluruhan yang akan dikeluarkan dari Kumpulanwang Yang Disatukan.

Seterusnya, kaola cadangkan untuk membentangkan Rang Undang-Undang Perbekalan Tahunan, bagi Tahun Kewangan 2025/2026, untuk memperuntukkannya bagi maksud-maksud yang dinyatakan dalam Jadual.

3. Belanjawan ini bukan hanyalah sekadar perancangan tahunan; ianya adalah **langkah strategik** yang berterusan ke arah mencapai matlamat Wawasan Brunei 2035, dan satu komitmen bersama untuk memastikan

kemakmuran dan kedayatahanan negara yang berterusan.

4. Sebagai permulaan, kaola ingin memohon izin untuk terlebih dahulu mengongsikan beberapa inisiatif, projek dan pencapaian serta peluang-peluang yang disediakan oleh Kerajaan bagi rakyat dan penduduk di Negara ini ke arah mencapai matlamat Wawasan Brunei 2035.

Yang Berhormat Yang Di-Pertua Dewan dan ahli-ahli Yang Berhormat,

5. Tahun 2025 menandakan hanya tinggal 10 tahun sahaja lagi untuk kita mencapai aspirasi besar Negara, Wawasan Brunei 2035. Alhamdulillah, pelbagai projek dan inisiatif telah dilaksanakan, yang menghasilkan pencapaian membanggakan dan menjadi asas kukuh untuk kita bergerak ke hadapan. Antara kejayaan utama dalam mencapai Wawasan Brunei 2035 ialah:

- 5.1 Di bawah matlamat **pertama**, Alhamdulillah, pencapaian pelajar dalam peperiksaan awam, termasuk pendidikan agama, terus menunjukkan trend peningkatan. Usaha memperkuuh literasi dan numerasi juga diperkasakan melalui pelbagai inisiatif, termasuk pelaksanaan standard

kebangsaan dan program sokongan akademik yang lebih berstruktur.

5.1.1 Dalam prestasi institusi pendidikan tinggi, kita juga melihat perkembangan yang menggalakkan, dalam pengiktirafan institusi di peringkat global yang mencerminkan usaha berterusan dalam memastikan kualiti akademik bertaraf dunia antaranya:

- i. Universiti Brunei Darussalam (UBD) telah mencapai kedudukan ke-142 dalam *ranking* global daripada 749 universiti yang disenaraikan, berdasarkan Times Higher Education (THE) *Interdisciplinary Science Rankings* 2025, dengan memperolehi pencapaian di kalangan Asia Tenggara.
- ii. UBD School of Business and Economics pula telah menerima akreditasi berprestij Association to Advance Collegiate Schools of Business (AACSB), menjadikan sebahagian daripada kumpulan elit sekolah perniagaan yang memenuhi piawaian kecemerlangan global.

iii. Dalam masa yang sama, Universiti Teknologi Brunei (UTB) telah mengukuhkan kedudukannya sebagai salah sebuah institusi terkemuka dalam pendidikan tinggi yang mencerminkan komitmennya terhadap kecemerlangan akademik dan inovasi di peringkat Asia Tenggara yang kompetitif. UTB telah memasuki peringkat global dalam Times Higher Education (THE) World University Rankings 2025, di mana UTB berjaya menduduki kedudukan antara 801 hingga 1000 terbaik di dunia; dan menduduki tangga 23 teratas di ASEAN. Manakala, di bawah World University Rankings 2025 *by Subjects*, UTB berjaya menduduki kedudukan antara 601 hingga 800 terbaik di dunia bagi jurusan Kejuruteraan. Pencapaian ini adalah melalui strategi-strategi inovatif yang diperkenalkan oleh UTB, terutamanya dengan penubuhan Pejabat UTB Global.

iv. UNISSA juga telah berjaya meningkatkan kedudukannya dalam World University Ranking for Innovation (WURI) dengan

meraih kedudukan ke 221 secara keseluruhannya. Pengiktirafan antarabangsa ini akan mengukuhkan peranan UNISSA sebagai peneraju dalam menyediakan kurikulum dan penyelidikan Islam berkualiti tinggi di peringkat nasional dan global.

5.1.2 Di samping itu, kedudukan negara dalam Programme for International Student Assessment (PISA) iaitu sebuah penilaian antarabangsa yang mengukur keupayaan pelajar-pelajar yang berumur 15 tahun dalam Bacaan, Sains dan Matematik pada tahun 2022 telah meningkat bagi ketiga-tiga domain, berbanding pencapaian pada tahun 2018.

5.1.3 Kadar pencapaian dalam Literasi dan Numerasi berdasarkan Student Learning Survey juga menunjukkan peningkatan yang membanggakan, di mana literasi penuntut-penuntut Tahun 1 dan Tahun 3 pada tahun 2023 masing-masing telah mencapai 95 peratus dan 98 peratus. Manakala, pencapaian numerasi pada tahun 2023 bagi penuntut-penuntut Tahun 1 dan Tahun 3 masing-masing telah mencapai 85 peratus dan 75 peratus.

5.2 Dalam usaha mencapai **matlamat kedua** iaitu "Kualiti Kehidupan Yang Tinggi", beberapa pencapaian telah mencerminkan bahawa rakyat dan penduduk di Negara Brunei Darussalam dapat menikmati taraf hidup yang sangat baik. Ini termasuk akses kepada perkhidmatan kesihatan dan kebajikan yang berkualiti tinggi, sistem pendidikan bertaraf antarabangsa dan inklusif, serta aksesibiliti kepada infrastruktur asas, yang mencerminkan kesejahteraan dan kestabilan ekonomi negara.

5.2.1 Menurut Laporan Indeks Pembangunan Manusia (HDI) 2023/2024 yang dikeluarkan oleh United Nations Development Programme (UNDP), Negara Brunei Darussalam telah berada di kedudukan ke-55 daripada 193 buah negara dengan skor 0.823, dalam kategori negara yang mempunyai '**Very High Human Development**'.

Pencapaian ini masih menunjukkan bahawa Negara berada dalam kumpulan negara yang

menawarkan tahap kualiti **hidup yang sangat baik.**

5.2.2 Salah satu pencapaian bersejarah dalam landskap **penjagaan kesihatan** Negara adalah kejayaan Pusat Perubatan Jerudong Park atau JPMC dalam prosedur pemindahan hati (*liver transplant*) pertama di negara ini pada 1 Februari 2025. Kepakaran, ketepatan, dan dedikasi yang ditunjukkan oleh pasukan yang terlibat mencerminkan piawaian penjagaan yang tinggi dan kejayaan berkenaan membuka jalan untuk kemajuan masa depan dalam pemindahan organ di dalam negara, yang akhirnya akan menyelamatkan lebih banyak nyawa.

5.2.3 Dalam aspek penyediaan **kemudahan perumahan** yang selamat, berkualiti dan mampu dimiliki melalui Skim Perumahan Negara, kadar pemilikan rumah terus mencatatkan peningkatan yang positif. Pada tahun 2023, kadar pemilikan rumah meningkat kepada 67.1 peratus. Kerajaan akan terus meningkatkan lagi komitmen

dalam menyediakan akses kepada perumahan yang mampu dimiliki, berkualiti, dan selesa bagi rakyat dan penduduk, selaras dengan matlamat untuk meningkatkan kesejahteraan rakyat serta memastikan kestabilan dan kualiti hidup yang lebih baik.

5.2.4 Selain daripada itu, Negara Brunei Darussalam juga terus memberi penekanan kepada kualiti hidup, kebajikan dan kesejahteraan rakyat yang mana liputan bekalan elektrik dan air di Negara Brunei Darussalam telah mencapai 99.9 peratus, manakala lebih daripada 90 peratus penduduk Negara mempunyai akses kepada internet.

5.3 Di bawah **matlamat ketiga** iaitu "Ekonomi Yang Dinamik dan Berdaya Tahan" pula, Kerajaan telah berusaha melaksanakan beberapa langkah strategik selaras dengan Brunei Darussalam Economic Blueprint yang telah dilancarkan pada tahun 2021, antaranya melalui menarik pelaburan langsung asing yang berkualiti, meningkatkan aktiviti perdagangan, dan mengukuhkan pasaran tenaga kerja. Perkembangan ekonomi adalah satu

fokus utama yang perlu sentiasa diberikan perhatian oleh semua pihak. Ianya bukan sahaja untuk mempelbagaikan sektor-sektor ekonomi Negara, tetapi juga memainkan peranan khusus dalam mendukung usaha-usaha lain seperti dalam memperkasakan pemindahan pengetahuan, meningkatkan kualiti pendidikan, menggalakkan inovasi dan penggunaan teknologi, dan lain-lain, sekaligus memperkuuhkan sosio-ekonomi Negara. Sejak beberapa tahun lalu, kita telah nampak perkembangan yang menggalakkan dalam usaha kita memajukan ekonomi Negara dan usaha ini akan terus dilipatgandakan lagi dengan pendekatan '*whole of government*' dan '*whole of nation*'.

Alhamdulillah, dengan kepimpinan bijaksana, berwawasan serta berwibawa Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan Negara Brunei Darussalam, pelbagai inisiatif telah dilaksanakan sepanjang beberapa tahun ini dan ianya sudah mula membawa hasil yang menggalakkan.

Yang Berhormat Yang Di-Pertua,

Seterusnya izinkan kaola mengongsikan beberapa indikator-indikator Makro Ekonomi yang mencerminkan kedudukan ekonomi Negara yang menunjukkan hasil yang memberangsangkan.

Yang Berhormat Yang Di-Pertua,

5.3.1 Sukacita kaola mengongsikan bahawa pertumbuhan ekonomi negara bagi tahun 2024 yang baru dimuktamadkan, telah mencatatkan pertumbuhan KDNK sebanyak **4.2 peratus**. Kaola ingin juga memaklumkan bahawa pertumbuhan KDNK ini adalah satu pencapaian yang signifikan yang mana kadar ini adalah pertumbuhan yang tertinggi sejak tahun 1999.

Walau bagaimanapun, kita tidak harus berasa *complacent* atau berpuas hati dengan perkembangan ini. Sebaliknya, kita mesti terus berusaha dan meningkatkan komitmen

untuk terus mempelbagaikan lagi sektor-sektor ekonomi Negara yang lebih mampan.

5.3.2 Kepelbagaian ekonomi akan mewujudkan lebih banyak aktiviti yang akan memberikan impak yang positif kepada imbalan perdagangan Negara. Pada tahun 2024, Negara telah mencatatkan lebihan perdagangan ataupun *trade surplus* sebanyak **BND4.9 bilion** iaitu peningkatan sebanyak 18.1 peratus berbanding dengan tahun sebelumnya.

5.3.3 Seterusnya, dari segi **eksport** pula, buat kali pertama pada tahun 2021, nilai eksport produk-produk dari Sektor Bukan Minyak dan Gas telah meningkat dan melebihi nilai eksport produk-produk dari Sektor Minyak dan Gas. Ini adalah perkembangan yang signifikan memandangkan eksport Sektor Bukan Minyak dan Gas hanya di tahap kurang dari 10 peratus pada tahun 2017.

5.3.4 Dari aspek **sumbangan KDNK**, Sektor Bukan Minyak dan Gas telah meningkat dari sekitar

40 peratus pada tahun 2017 kepada lebih 50 peratus sejak tahun 2022.

Peningkatan sumbangan daripada Sektor Bukan Minyak dan Gas ini didorong oleh lima sektor keutamaan Negara iaitu Sektor Hiliran Minyak dan Gas; Sektor Makanan; Sektor Perkhidmatan; Sektor Pelancongan dan Sektor ICT. Sepanjang tempoh tahun 2017 hingga tahun 2024, sumbangan sektor-sektor ini telah meningkat sebanyak 8.4 peratus.

5.3.5 Mengenai dengan **pasaran tenaga kerja**, kadar pengangguran bagi tenaga kerja yang berumur 15 tahun dan ke atas, Alhamdulillah pada tahun 2024, ianya telah mencatatkan kadar yang terendah sejak tahun 1991, iaitu **4.8 peratus.**

Laporan awal Kajian Tenaga Kerja 2024 telah menunjukkan beberapa dapatan yang positif yang ingin kaola kongsikan di dewan yang mulia ini.

i. Pertama, jumlah pekerja di bawah sektor swasta telah meningkat sebanyak 4

peratus pada tahun 2024 berbanding dengan tahun sebelumnya.

- ii. Kedua, kajian tersebut juga menunjukkan bahawa **70 peratus** tenaga kerja keseluruhannya adalah bekerja di sektor swasta, dibandingkan dengan Kajian yang sama pada tahun 2014 menunjukkan hanya 53 peratus tenaga kerja dalam sektor swasta.
- iii. Ketiga, peningkatan ini adalah didorong oleh pertumbuhan dalam kategori pekerja. Ini adalah selaras dengan dapatan dari Kajian Suku Tahunan Perniagaan tahun 2024 yang telah menunjukkan peningkatan ketara dalam pekerjaan merentasi pelbagai aktiviti perniagaan, terutamanya dalam sektor-sektor perdagangan borong dan runcit; Perkhidmatan Makanan; Pembuatan (*Petrochemical*); Teknologi maklumat dan Komunikasi; dan Sektor Perkhidmatan profesional, teknikal,

pentadbiran dan perkhidmatan sokongan.

- iv. Keempat, kategori bekerja sendiri juga turut mencatatkan peningkatan, didorong oleh perkembangan aktiviti keusahawanan serta peralihan *trend* ekonomi ke arah ekonomi *gig* yang dipacu oleh platform digital.

Perkembangan-perkembangan ini menunjukkan satu *trend* positif kepada pasaran tenaga kerja yang menggambarkan anak-anak tempatan telah menyahut cabaran dan tidak lagi bergantung kepada sektor Kerajaan, dan menjadikan sektor swasta sebagai pilihan pekerjaan mereka.

- 5.3.6 Oleh yang demikian, pihak Kerajaan akan terus bekerjasama dengan semua pihak berkenaan termasuk sektor swasta, dalam usaha bersepada untuk menghasilkan lebih banyak peluang-peluang pekerjaan bagi rakyat dan penduduk di negara ini.

5.3.7 Dari segi kadar inflasi negara pula, Alhamdulillah **pada tahun 2024**, inflasi negara telah mencatatkan penurunan **0.4 peratus** berbanding tahun 2023, didorong oleh penurunan indeks **Bukan Makanan** sebanyak **0.6 peratus**, berikutan penurunan harga, terutamanya Pakaian dan Kasut; Perhubungan dan Pengangkutan. Manakala, indeks **Makanan dan Minuman Ringan** menunjukkan peningkatan sebanyak **0.5 peratus**, terutamanya harga minuman ringan, telur dan kek, pastri, dan biskut. Walaubagaimanapun, beberapa barang asasi seperti ayam, ikan import, dan minyak masak mencatatkan penurunan harga secara keseluruhan pada tahun 2024 berbanding dengan tahun sebelumnya.

5.3.8 Kerajaan akan terus memainkan peranan penting dalam **mengurangkan beban kos sara hidup** melalui **subsidi bagi keperluan asasi** seperti **beras, bahan api, elektrik dan air**. Tanpa subsidi ini, rakyat akan lebih terkesan oleh inflasi sebagaimana yang dialami di kebanyakan negara lain.

5.3.9 Bagi memastikan ketelusan harga dan memudahkan rakyat membuat perbandingan harga barang asasi, **Jabatan Perancangan Ekonomi dan Statistik (JPES)** terus **memantau harga barang keperluan secara mingguan** dan menerbitkan **laporan harga pasaran** melalui aplikasi **PenggunaBijak**. Langkah ini bukan sahaja meningkatkan kesedaran pengguna tetapi juga menggalakkan **persaingan sihat dalam pasaran**.

5.3.10 Kesemua langkah ini mencerminkan **komitmen berterusan Kerajaan** dalam memastikan kesejahteraan rakyat, bukan hanya melalui kawalan inflasi, tetapi juga melalui dasar yang menjamin **keperluan asasi dapat diperolehi dengan harga yang berpatutan**.

5.3.11 Dalam masa yang sama, sebagai usaha untuk mencapai matlamat ketiga di bawah Wawasan Brunei 2035, kerjasama strategik bersama dengan pelabur asing yang berwibawa memainkan peranan penting dalam memperkasa sektor-sektor utama untuk

menggalakkan pemindahan teknologi, meningkatkan daya saing tempatan, dan membuka peluang pekerjaan baharu bagi pembangunan sektor swasta yang dapat menyumbang kepada pertumbuhan ekonomi yang mampan.

- i. Sehingga 31 haribulan Januari 2025, sebanyak 26 syarikat **pelaburan langsung asing** (FDI) sedang beroperasi di Negara Brunei Darussalam. Selain itu, sebanyak 15 projek FDI masih dalam fasa pelaksanaan dan dijangka beroperasi antara tahun 2025 hingga 2027.
- ii. Sebahagian besar daripada pelaburan tersebut tertumpu dalam sektor hiliran minyak dan gas, diikuti oleh sektor makanan dan sektor perkhidmatan perniagaan. InsyaAllah, dengan kemasukan pelaburan langsung asing secara berterusan, peluang pekerjaan bagi anak-anak tempatan dijangka akan terus meningkat.

6. Alhamdulillah, dengan pencapaian yang kaola kongsikan sebentar tadi, kaola ingin merakamkan **setinggi-tinggi penghargaan** kepada semua pihak samaada dari sektor awam mahupun sektor swasta di atas usaha dan komitmen yang diberikan dalam merealisasikan matlamat-matlamat ini. Walau bagaimanapun, kita belum dapat berpuas hati dan berasa selesa dengan pencapaian-pencapaian ini. Kita tidak boleh lalai dan leka bahkan seharusnya perlu melipatgandakan lagi usaha dengan serta merta dan dengan *sense of urgency* untuk merealisasikan sepenuhnya aspirasi Wawasan Brunei 2035.

7. Ini adalah selaras dengan titah Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan Haji Hassanal Bolkiah Mu'izzaddin Waddaulah, Sultan dan Yang Di-Pertuan Negara Brunei Darussalam, semasa Mesyuarat Majlis Tertinggi Wawasan Brunei 2035 kali Pertama bagi tahun 2023, di mana Baginda bertitah "*Kita tidak mahu Wawasan Brunei 2035 hanya tinggal retorik sahaja sebagai satu angan-angan kosong, tetapi kita mahu ia mestи direalisasikan sepenuhnya sebagai agenda utama pembangunan negara.*"

8. Ke arah mencapai Wawasan Brunei 2035 dan tahun-tahun berikutnya, kita sebagai negara yang kecil dan terbuka, setentunya akan menghadapi pelbagai cabaran, seperti kemajuan dan transformasi teknologi maklumat yang pesat, peningkatan ancaman siber, isu-isu berkaitan dengan perubahan iklim dan pencemaran alam sekitar, serta perubahan sosial dan demografik yang ketara. Dalam masa yang sama, kita juga perlu mempertimbangkan impak yang mungkin terjadi daripada ketidakstabilan geopolitik, perkembangan pembangunan kemahiran dan pendidikan, cabaran berkaitan dengan kesihatan dan faktor-faktor lain yang di luar kawalan kita.
9. Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan Haji Hassanal Bolkiah Mu'izzaddin Waddaulah, Sultan dan Yang Di-Pertuan Negara Brunei Darussalam seterusnya bertitah semasa Mesyuarat Majlis yang sama bahawa ketidaktentuan tersebut "*sudah setentunya memaksa kita untuk berfikir lebih fokus kepada pemeriksaan dasar dan kemampuan. Perlu diingat, pembentukan asal Wawasan Brunei berlaku dalam satu masa yang berbeza dari masa sekarang. Oleh itu untuk melihatnya sentiasa relevan dan unggul maka kita perlu memastikan apa yang dirancang akan tetap kekal sebagai sasaran*".

Yang Berhormat Yang Di-Pertua Dewan,

10. Seterusnya, kaola akan menerangkan mengenai dengan penyediaan Rang Anggaran Belanjawan Negara bagi Tahun Kewangan 2025/2026 ini berdasarkan kepada analisis dan penilaian yang telah dibuat ke atas prospek ekonomi global dan Negara Brunei Darussalam; keutamaan perbelanjaan Kerajaan; serta kemampuan kewangan Kerajaan untuk membiayai perbelanjaan-perbelanjaan berkenaan.

Yang Berhormat Yang Di-Pertua Dewan dan Ahli-Ahli Yang Berhormat

11. Dalam dunia yang semakin saling terhubung, ekonomi Negara Brunei Darussalam tidak terkecuali daripada kesan perubahan global, terutamanya dalam sektor perdagangan dan pelaburan. Laporan World Economic Outlook yang diterbitkan oleh International Monetary Fund (IMF) keluaran Januari 2025 memberikan gambaran tentang unjuran ekonomi global yang dijangka berkembang secara positif pada kadar 3.3 peratus bagi tahun 2025 dan 2026. Unjuran ini masih di bawah kadar purata 3.7 peratus bagi tempoh di antara tahun 2000 sehingga tahun 2019.

12. Bagi Negara Brunei Darussalam, kadar pertumbuhan ekonomi bagi **tahun 2025** dijangka meningkat di antara **sebanyak 2.4 hingga 3.4 peratus**. Unjuran institusi kewangan antarabangsa seperti IMF, ASEAN Plus 3 Macroeconomic Research Office atau AMRO dan Asian Development Bank atau ADB juga telah menunjukkan keyakinan terhadap prospek ekonomi Negara, iaitu masing-masing mengunjurkan pertumbuhan yang positif pada kadar 2.5 peratus; 2.1 peratus; dan 2.8 peratus. Unjuran ini mengambilkira usaha-usaha pemulihan dan pempelbagaian ekonomi yang dilaksanakan khususnya pengeluaran produk industri hiliran minyak dan gas (*downstream*) serta aktiviti-aktiviti berkaitan dari Syarikat Hengyi Industries Sdn Bhd, Brunei Methanol Company Sdn Bhd (BMC) dan Syarikat Brunei Fertilizer Industries Sdn Bhd (BFI).
13. Namun, sebagai negara yang kecil dan terbuka, risiko ketidakstabilan geopolitik yang kian meningkat berpotensi menyebabkan gangguan dalam pasaran tenaga global serta rantai供应 bekalan. Selain itu, Negara juga akan turut terkesan daripada situasi ekonomi rakan-rakan dagang utama, yang akan memberi kesan langsung kepada perdagangan dan pelaburan negara.

14. Inflasi global dijangka terus menurun daripada 5.8 peratus pada tahun 2024 kepada **4.3 peratus pada tahun 2025**. Walaubagaimanapun, beberapa cabaran masih wujud termasuk kos pembiayaan yang tinggi, ketidaktentuan geopolitik, dan fragmentasi perdagangan. Negara tidak terkecuali daripada terkesan kerana hampir **70 peratus barang negara adalah diimport**. Kebergantungan tinggi kepada import, khususnya makanan, menjadikan negara mudah terjejas oleh **gangguan rantai bekalan, kenaikan harga bahan api, cuaca, dan dasar perdagangan negara pengeksport**. Oleh itu, kita perlu **memperluaskan sumber import dan meningkatkan pengeluaran tempatan** bagi memastikan kestabilan harga dan bekalan.

15. IMF juga menjangkakan perdagangan global berkembang sebanyak 3.2 peratus pada tahun 2025, di sebalik peningkatan fragmentasi ekonomi. Kesan daripada peningkatan perlindungan perdagangan dan peralihan kepada perdagangan intra-blok boleh mengurangkan kecekapan perdagangan global, meningkatkan kos dan menjelaskan daya tahan rantai bekalan – khususnya bagi sektor pembuatan dan tenaga.

16. Dalam masa yang sama, kebergantungan Negara kepada eksport minyak dan gas menjadikan pendapatan Kerajaan terdedah kepada ketidaktentuan harga minyak. Oleh itu, dalam keadaan perdagangan global yang sederhana, permintaan terhadap produk eksport Negara juga boleh terjejas. Usaha memperkuuh kepelbagaian ekonomi mesti terus dipercepatkan. Kita mesti memastikan bahawa produk eksport di luar sektor minyak dan gas akan dapat lebih berdaya saing di peringkat antarabangsa, demi mencapai pertumbuhan mampan.
17. Ekonomi global kini melalui perubahan pesat, dipacu oleh kemajuan teknologi, peralihan landskap tenaga, dan keperluan mendesak untuk memberi keutamaan kepada kelestarian alam sekitar atau *environmental sustainability*. Ke arah itu, kita juga perlu mengambil tindakan yang bersesuaian agar Negara ini tidak ketinggalan dan kekal berdaya saing, di samping bersedia menghadapi risiko-risiko realiti iklim baharu dan kemajuan teknologi seperti *Artificial Intelligence* dan *Cybersecurity*. Oleh itu, belanjawan tahunan akan perlu disediakan dengan lebih bijak dengan mengambilkira perubahan-perubahan berkenaan, seperti penyediaan *green infrastructure* dan memasukkan elemen-elemen

Alam Sekitar, Sosial dan Tadbir Urus atau *Environment, Social and Governance*.

Yang Berhormat Yang Di-Pertua Dewan dan Ahli-Ahli Yang Berhormat,

18. Izinkan kaola mengongsikan kedudukan fiskal Kerajaan setelah penutupan akaun **Tahun Kewangan 2023/2024** di mana Kerajaan telah mencatatkan kutipan hasil pendapatan sebanyak **\$3.69 billion** iaitu penurunan sebanyak 41.8 peratus berbanding \$6.35 bilion pada Tahun Kewangan 2022/2023. Ini adalah mengambilkira penurunan daripada hasil Sektor Minyak dan Gas, iaitu sejumlah \$2.73 bilion. Dari segi perbelanjaan pula, Kerajaan telah mencatatkan peningkatan sebanyak 0.4 peratus kepada **\$6.11 billion** berbanding dengan \$6.08 bilion pada Tahun Kewangan 2022/2023. Berikutan ini, pada Tahun Kewangan 2023/2024, Kerajaan telah merekodkan defisit belanjawan sejumlah **\$2.42 billion** berbanding lebihan belanjawan ataupun *budget surplus* sebanyak \$260.46 juta pada Tahun Kewangan 2022/2023.

Yang Berhormat Yang Di-Pertua Dewan dan Ahli-Ahli Yang Berhormat,

19. Seterusnya sukacita kaola mengongsikan bahawa dengan berasaskan unjuran-unjuran serta arah tuju ekonomi dunia pada masa ini, dengan mengambil kira tahap pengeluaran minyak dan gas Negara, Anggaran Hasil Kerajaan bagi Tahun Kewangan 2025/2026 adalah diunjurkan berjumlah **Tiga Point Dua Enam Bilion Dollar Brunei** (BND3.26 bilion), di mana **Dua Point Empat Lima Bilion Dollar Brunei** (BND2.45 bilion) atau 75 peratus adalah hasil dari Sektor Minyak dan Gas; dan **Lapan Ratus Dua Point Dua Empat Juta Dollar Brunei** (BND802.24 juta) atau 25 peratus adalah hasil dari Sektor Bukan Minyak dan Gas. Pecahan hasil-hasil tersebut adalah antaranya:

19.1 Pertama, kutipan hasil **Cukai-Cukai** yang keseluruhannya berjumlah \$224.17 juta termasuk \$197 juta dari Cukai Pendapatan Syarikat-Syarikat dan Cukai Setem; \$14.1 juta daripada lesen kenderaan di bawah Jabatan Pengangkutan Darat; \$8 juta dari cukai-cukai di bawah Lembaga-Lembaga Bandaran; dan \$5 juta dari Cukai Tanah;

- 19.2 Kedua, sebanyak \$103.7 juta dari **kutipan duti impot dan eksais** di bawah Jabatan Kastam dan Eksais Diraja;
- 19.3 Ketiga, hasil dari **Yuran dan Caj** yang keseluruhannya berjumlah \$236.1 juta, antaranya dari Jabatan Perkhidmatan Elektrik yang dianggarkan berjumlah \$168 juta; dari Kementerian Kesihatan yang dianggarkan berjumlah \$14.7 juta iaitu daripada yuran dan caj perkhidmatan hospital; dan dari Jabatan Imigresen dan Pendaftaran Kebangsaan yang dianggarkan berjumlah \$10 juta bagi perkhidmatan-perkhidmatan imigresen;
- 19.4 Keempat, hasil daripada **Pendapatan Sewa dan Komersial dari Jualan Barang dan Perkhidmatan** yang keseluruhannya berjumlah \$99.4 juta, termasuk dari Jabatan Kemajuan Perumahan yang dianggarkan berjumlah \$60.2 juta; dan dari Jabatan Kerja Raya yang dianggarkan berjumlah \$26.2 juta;
- 19.5 Seterusnya, hasil daripada **Pendapatan Kewangan** yang keseluruhannya berjumlah \$102.2 juta iaitu sebanyak \$61.73 juta daripada

Pulangan Pelaburan dan Simpanan; dan sebanyak \$40.49 juta daripada hasil yang berlebihan dari Badan-Badan Berkanun.

20. Bagi Tahun Kewangan 2025/2026, Belanjawan Negara dicadangkan sebanyak **Enam Bilion Tiga Ratus Lima Puluh Juta Dollar Brunei (BND6.35 bilion)** secara keseluruhan.
21. Oleh itu, berdasarkan kepada Anggaran Hasil dan Perbelanjaan yang kaola nyatakan tadi, maka Kerajaan dijangka akan mengalami **defisit belanjawan** berjumlah kira-kira **Tiga Point Satu Bilion Dollar Brunei (BND3.1 bilion)**. Unjuran defisit ini akan dikemaskinikan dari masa ke semasa berdasarkan kepada tahap pengeluaran minyak dan gas Negara, harga minyak dunia, kadar pertukaran matawang Dollar Amerika Syarikat, hasil pendapatan dari Sektor Bukan Minyak dan Gas dan perbelanjaan sebenar Kerajaan.
22. Dalam menghadapi cabaran fiskal, Kerajaan akan terus merangka strategi yang lebih berkesan dalam memastikan pelaburan yang dibuat benar-benar memberi pulangan yang mampan dan berdaya tahan kepada Negara dalam jangkamasa panjang. Oleh itu,

belanjawan ini harus dilihat sebagai peta jalan strategik yang memberi keutamaan kepada pelaburan bagi kesejahteraan rakyat dan penduduk, serta perkembangan industri yang akan menyumbang kepada pertumbuhan ekonomi yang mampan. Belanjawan ini mengimbangkan keperluan jangkamasa pendek dengan matlamat jangkamasa panjang. Lebih penting lagi, ianya mencerminkan komitmen kita kepada hasrat Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan Negara Brunei Darussalam, untuk menjadikan Negara Brunei Darussalam sebuah negara yang kukuh, bersatu dan berpandangan jauh, sepetimana yang digariskan di bawah Wawasan Brunei 2035.

23. Selain daripada peruntukan yang disediakan oleh Kerajaan, Syarikat-Syarikat Berkaitan Kerajaan atau GLC juga memainkan peranan penting dalam menyokong keutamaan belanjawan negara, terutamanya dalam memperkuuh sektor swasta sebagai pemacu pertumbuhan ekonomi. Kerajaan telah melaksanakan pelbagai inisiatif yang melibatkan GLC serta kerjasama dengan pelaburan langsung asing atau FDI bagi merangsangkan kegiatan ekonomi dan meningkatkan daya saing negara. Inisiatif-inisiatif ini bukan sahaja

menggalakkan aktiviti ekonomi dan pembangunan infrastruktur, tetapi juga mewujudkan lebih banyak peluang pekerjaan bagi anak-anak tempatan. Oleh itu, sektor awam dan sektor swasta mestilah terus berganding bahu dalam memperluaskan kepelbagaian ekonomi, memperkuuh pelaksanaan projek melalui Public-Private Partnership (PPP), serta menarik lebih banyak pelaburan langsung asing. Langkah-langkah ini amat penting bagi mengurangkan kebergantungan kepada Kerajaan, memperkuuh kedayatahanan fiskal negara, serta menjamin kemakmuran dan kesejahteraan yang berterusan untuk generasi yang akan datang.

**Yang Berhormat Yang Di-Pertua Dewan dan Ahli-Ahli
Yang Berhormat,**

24. Kaola akan beralih kepada Tema Belanjawan Negara bagi Tahun Kewangan 2025/2026. Tema Belanjawan pada Tahun Kewangan 2023/2024 dan 2024/2025 iaitu **“BERSATU MEMBINA MASA DEPAN YANG LEBIH MAKMUR”** atau **“BUILDING A PROSPEROUS FUTURE TOGETHER”** adalah dikekalkan lagi untuk kali terakhirnya bagi Tahun Kewangan 2025/2026. Ini adalah untuk memastikan kesinambungan dan pendekatan yang konsisten serta bersepada dalam pelaksanaan

dasar-dasar dan matlamat-matlamat perbelanjaan. Ianya juga dikekalkan untuk meneruskan projek dan inisiatif yang telah dirancang atau sedang dilaksanakan ke arah mencapai sasaran strategik bagi merealisasikan matlamat-matlamat di bawah Wawasan Brunei 2035.

25. Tema belanjawan ini memfokuskan kepada tiga (3) keutamaan seperti berikut:
 - i. Pertama, **Meningkatkan Kesejahteraan dan Produktiviti Awam;**
 - ii. Kedua, **Memupuk Kepelbagaian Ekonomi Yang Mampan; dan**
 - iii. Ketiga, **Pembangunan Modal Insan yang Dinamik dan Berwawasan.**
26. Tema ini berperanan sebagai panduan strategik untuk memastikan penggunaan sumber Negara secara optima dengan memberi penekanan kepada pembangunan yang mampan dan inklusif bagi membina ekonomi yang dinamik dan berdaya tahan dan seterusnya memastikan kesejahteraan rakyat dan penduduk terus terpelihara. Ini termasuk meningkatkan pelaksanaan inisiatif-inisiatif dan projek-projek yang dapat merangsang pertumbuhan ekonomi, mempelbagaikan sektor ekonomi, dan

meningkatkan persekitaran perniagaan untuk menarik pelaburan berkualiti, termasuk daripada Syarikat-Syarikat Berkaitan Kerajaan (GLC). Usaha-usaha ini penting bagi mewujudkan pekerjaan berkualiti untuk rakyat tempatan, terutamanya dalam sektor swasta.

27. Oleh itu, Kerajaan juga akan terus komited dengan menyediakan infrastruktur yang berkualiti tinggi dan mudah diakses bagi memudahkan aktiviti ekonomi, di samping menumpukan kepada pendidikan inklusif. Ini bertujuan untuk melahirkan individu yang berkemahiran, *employable*, dan bersedia untuk masa depan, selaras dengan keperluan industri, sekali gus menyumbang kepada produktiviti negara.

Yang Berhormat Yang Di-Pertua Dewan, kaola akan menghuraikan secara ringkas keutamaan-keutamaan berkenaan satu persatu termasuk perkembangan dan pencapaian nya.

PERTAMA; MENINGKATKAN KESEJAHTERAAN DAN PRODUKTIVITI AWAM,

28. Fokus pertama ini mencerminkan komitmen Kerajaan dalam memastikan kesejahteraan dan kebajikan rakyat sentiasa terpelihara. Ianya adalah berlandaskan visi

untuk membentuk masyarakat yang lebih sihat, berilmu dan produktif, agar setiap individu dapat memainkan peranan penting dalam membangun Negara yang stabil, makmur, dan berdaya saing. Dengan memastikan rakyat memiliki akses kepada kemudahan asas berkualiti, tenaga yang cekap, dan peluang yang luas untuk berkembang, kita bukan sahaja melabur dalam kesejahteraan hari ini tetapi juga menjamin masa depan yang lebih makmur bagi generasi sekarang dan generasi yang akan datang.

29. Kesejahteraan rakyat tidak hanya bergantung kepada ekonomi yang kukuh, tetapi juga kepada infrastruktur yang berkualiti tinggi. Oleh itu, Kerajaan terus memberikan keutamaan kepada pembangunan infrastruktur asas, termasuk jalan raya, tenaga, air bersih, dan kemudahan awam, agar setiap lapisan masyarakat dapat menikmati kehidupan yang lebih selesa dan produktif. Beberapa peruntukan juga disediakan di bawah Rancangan Kemajuan Negara (RKN), yang mana projek-projek pembangunan ini bukan sahaja memenuhi keperluan harian rakyat tetapi juga menjadi pemacu kepada pertumbuhan sosio-ekonomi negara. Untuk makluman Yang Berhormat Yang Di-Pertua dan Ahli-Ahli Yang Berhormat, InsyaAllah, peruntukan mengenai projek-projek di bawah RKN ini

akan kaola kongsikan semasa pembentangan Kertas Cadangan Peruntukan Wang Kemajuan 2025/2026 semasa kaola membentangkan Usul Ketetapan Wang Kemajuan nanti.

30. Dalam usaha menyokong pembangunan ekonomi dan kesejahteraan rakyat, keperluan tenaga yang stabil, cekap dan mesra alam menjadi teras utama. Sehubungan itu, Kerajaan melalui pelbagai langkah strategik, terus komited untuk memperkuuhkan infrastruktur tenaga demi memastikan kebolehpercayaan bekalan elektrik yang konsisten serta mendukung pembangunan masa depan.
31. Untuk memenuhi keperluan tenaga elektrik yang semakin meningkat, Berakas Power Company Sdn Bhd (BPC) akan membina sebuah '120 mega watt Combined Cycle Gas Turbine Power Plant, dengan pembinaan dijangka bermula pada suku kedua tahun 2025 dan mula beroperasi sepenuhnya pada tahun 2027. Projek ini bertujuan untuk memastikan kebolehpercayaan bekalan elektrik dan mengekalkan *reserve margin* yang mencukupi untuk memenuhi keperluan tenaga jangka masa panjang. Dengan penggunaan teknologi *turbine* yang lebih cekap dan mesra alam, projek ini juga menyumbang kepada penjimatan penggunaan gas serta

menyokong matlamat pembangunan lestari Negara. Kos keseluruhan pelaburan projek ini adalah sebanyak \$419.4 juta.

32. Selain ini, Kerajaan terus menyediakan peruntukan di bawah Perbelanjaan Berulang-Ulang yang berjumlah **\$153 juta** secara keseluruhan iaitu termasuk:
 - 32.1 Bagi memastikan bekalan elektrik yang stabil dan mencukupi ke seluruh kawasan, termasuk memastikan stesen-stesen janakuasa sentiasa beroperasi pada tahap *reliable*, dan mengukuhkan sistem rangkaian pembahagian elektrik ke seluruh Negara;
 - 32.2 Bagi memperkuuhkan akses rakyat kepada sumber air bersih dan memastikan infrastruktur bekalan air terus dipelihara; dan
 - 32.3 Bagi meningkatkan keselamatan jalan raya dan aksesibiliti, yang mana pelbagai projek pemeliharaan jalan raya akan terus dilaksanakan, termasuk menaiktaraf laluan strategik di seluruh negara. Usaha ini adalah untuk memastikan pergerakan yang lebih lancar, sekaligus menyokong aktiviti ekonomi dan sosial.

33. Bagi meningkatkan kualiti perkhidmatan melalui penggunaan teknologi maklumat dan komunikasi (ICT), satu sistem Pendaftaran Haji Dalam Talian di bawah Kementerian Hal Ehwal Ugama melalui Jabatan Urusan Haji telahpun dilancarkan yang dikenali sebagai '**BruHaj**'. Sistem ini membolehkan rakyat dan penduduk yang berhasrat untuk menunaikan ibadah haji, membuat pendaftaran secara dalam talian yang sebelum ini dilakukan secara manual. Inisiatif ini bukan sahaja meningkatkan produktiviti dan menjimatkan masa tetapi juga membawa kemudahan yang lebih besar kepada masyarakat, khususnya bakal jemaah haji, dengan memastikan pendaftaran yang cepat, sistematik, dan lebih mesra pengguna.

34. Seiring dengan kemajuan teknologi, kaola ingin mengongsikan mengenai dengan Unified Smart Metering System (USMS), di mana setakat Disember 2024, sebanyak 122,877 smart meter telah dipasang. Melalui sistem tersebut, pengguna boleh memantau penggunaan elektrik dan air masing-masing secara *near real-time*, serta menerima notifikasi SMS untuk kredit rendah, yang mana pembelian kredit boleh dilaksanakan melalui pelbagai alternatif pembayaran, dan pengurusan bayaran bil tertunggak dapat dibuat secara automatik.

35. Sejak penggabungan infrastruktur rangkaian telekomunikasi pada tahun 2019, Syarikat Unified National Networks Sdn Bhd (**UNN**) telah melaksanakan kerja-kerja peningkatan dan penambahbaikan terhadap infrastruktur untuk rangkaian Fixed Access bagi perkhidmatan fiber di seluruh Negara, yang mana hasil daripada ini, kadar penembusan broadband fiber Negara telah meningkat daripada 51 peratus pada bulan Januari 2020 kepada 110 peratus pada bulan November 2024.
36. Pada tahun 2024, sejumlah 16 tapak baharu di kawasan-kawasan pedalaman di Daerah Belait, Tutong dan Temburong telah dilengkapi dengan infrastruktur mobile Single Radio Access Network (SRAN). Ini akan diikuti dengan pemasangan infrastruktur fiber dan mobile di 3 tapak baharu lagi di Ulu Tutong. Pemasangan liputan mobile dengan menggunakan sistem tenaga solar-hybrid telah siap dilaksanakan di kawasan-kawasan seperti Kukup, Biadong Ulu, Sukang dan Melilas pada bulan Mac 2024 yang lalu.
37. Hasil penaiktarafan dan peningkatan infrastruktur rangkaian Single Radio Access Network (SRAN) bagi perkhidmatan mobile sejak tahun 2020 pula, Negara telahpun melancarkan perkhidmatan rangkaian 5G pada

tahun 2023, sebanding dengan beberapa negara ASEAN yang lain. Perkhidmatan rangkaian 5G adalah teknologi yang mempunyai *latency* rendah (*low latency*) yang boleh menawarkan kurang daripada 10 milisaat *latency*.

38. Kerajaan akan terus memberi keutamaan kepada inisiatif-inisiatif ke arah Pelan Transformasi Digital bagi meningkatkan kecekapan, prestasi dan produktiviti perkhidmatan awam untuk memastikan rakyat menerima perkhidmatan berkualiti tinggi, mudah diakses dan responsif yang memenuhi keperluan. Ke arah itu, Kerajaan akan menyediakan peruntukan sejumlah **\$146.45 juta** secara keseluruhan di bawah Perbelanjaan Berulang-Ulang Kementerian-Kementerian bagi membiayai projek IT *Central Procurement* dan lesen-lesen perisian ataupun *software* bagi semua Kementerian dan Jabatan Kerajaan.

Yang Berhormat Yang Di-Pertua Dewan dan Ahli-Ahli Yang Berhormat

39. Keutamaan juga akan terus diberikan untuk mengukuhkan lagi sistem kesihatan Negara bagi meningkatkan lagi keupayaannya untuk bertindak balas secara berkesan dan lebih responsif terhadap apa juar keperluan kesihatan dan sebarang perubahan atau

cabaran-cabaran paradigma kesihatan pada masa ini dan masa hadapan. Usaha ini termasuk memastikan semua peralatan perubatan yang diperlukan, peralatan diagnostik, stok ubat-ubatan dan sumber tenaga manusia adalah pada tahap yang memuaskan dan mencukupi.

40. Pelbagai faktor termasuk kenaikan harga rawatan perubatan dan ubat-ubatan, inovasi teknologi perubatan serta cabaran-cabaran seperti pandemik wabak penyakit akan terus menguji kedayatahanan sistem kesihatan Negara. Ini termasuklah dengan *ageing population* yang memerlukan penjagaan kesihatan yang semakin kompleks. Dalam hal ini, Kerajaan sentiasa menekankan kepentingan penjagaan dan pencegahan awal serta mengutamakan gaya hidup sehat yang dapat membantu mengurangkan penyakit-penyakit kronik dan seterusnya mengurangkan tekanan kepada sistem penjagaan kesihatan kita.
41. Sebagai langkah untuk memperkuatkan daya tahan dan keberkesanan sistem kesihatan, Kerajaan terus memanfaatkan teknologi digital bagi memperluaskan akses kepada perkhidmatan dan meningkatkan pengalaman pengguna. Sebagai salah satu inisiatif ke arah meningkatkan mutu perkhidmatan penjagaan

kesihatan, Kerajaan telah memperkenalkan BruHealth 5.0. Aplikasi ini dilengkapi dengan ciri-ciri baharu seperti penambahan saringan kesihatan di bawah Program Pemeriksaan Kesihatan Kebangsaan bagi pencegahan dan pengesanan penyakit secara awal; indeks kesihatan bagi setiap individu; dan pemantauan kesihatan melalui rutin harian.

42. Pada masa yang sama, langkah-langkah strategik turut dilaksanakan untuk meningkatkan keberkesanan perkhidmatan penjagaan kesihatan. Salah satunya adalah melalui integrasi strategik antara Jerudong Park Medical Centre (JPMC) dan Pusat Pakar Pantai Jerudong (PJSC) pada 1 Januari 2025. Integrasi ini bertujuan mewujudkan visi yang bersatu dalam landskap penjagaan kesihatan Negara, meningkatkan kecekapan, dan mendokong usaha untuk menjadikan Negara sebagai destinasi pelancongan perubatan. Selain daripada itu, integrasi ini dirancang untuk menjadikan JPMC sebuah hab pengetahuan ataupun *knowledge hub* bagi melatih doktor dan *profession* kesihatan yang lain, sekali gus meningkatkan kualiti penjagaan kesihatan dalam Negara.
43. Untuk memenuhi keperluan jururawat Negara, JPMC College of Health Sciences atau JCHS, telah ditubuhkan

dengan kerjasama Far Eastern University dari Republik Filipina. Setakat ini, kolej ini mempunyai tiga pengambilan dalam program *Foundation in Science* dengan jumlah pelajar seramai 301 orang dan dua pengambilan dalam program *Bachelor of Science in Nursing* dengan jumlah pelajar seramai 207 orang. Di samping itu, kolej tersebut juga disasarkan untuk menjadi sebuah pusat bagi pelajar-pelajar kejururawatan tempatan dan juga antarabangsa.

44. Dalam memastikan rakyat terus menerima rawatan kesihatan yang berkualiti, saksama, komprehensif, dan mudah diakses, Kerajaan terus meningkatkan komitmen dalam memperkuuhkan sistem penjagaan kesihatan negara, selaras dengan keperluan rawatan yang semakin berkembang serta kemajuan teknologi perubatan. Ini bukan sahaja dalam aspek rawatan tetapi juga bagi pencegahan, penyelidikan, dan penyediaan infrastruktur perubatan yang lebih moden. Ianya juga bertujuan untuk menangani cabaran kesihatan yang semakin kompleks, termasuk peningkatan penyakit tidak berjangkit, penjagaan kesihatan warga emas, serta kesiapsiagaan terhadap wabak dan krisis kesihatan global.

45. Ke arah itu, Kerajaan akan menyediakan peruntukan di bawah Perbelanjaan Berulang-Ulang sebanyak **\$425.2 juta** bagi Tahun Kewangan 2025/2026 kepada **sektor kesihatan**, antaranya termasuk:

45.1 Pemeliharaan sistem BruHealth dan BruHIMS untuk memastikan sistem digital ini terus beroperasi dengan baik bagi menyokong pengurusan kesihatan negara;

45.2 Pengambilan tenaga kerja profesional seperti jururawat secara kontrak, teknisyen makmal, dan pembantu penjaga pesakit (*patient-care assistants*), serta penyediaan bekalan makanan dan minuman di hospital-hospital seluruh negara, untuk memastikan penyediaan perkhidmatan kesihatan berkualiti, termasuk perkhidmatan sokongan klinikal;

45.3 Pembelian ubat-ubatan, peralatan perubatan guna habis, dan keperluan ujian makmal;

45.4 Perkhidmatan rawatan pesakit kritikal, termasuk rawatan sakit jantung di Gleneagles JPMC, rawatan kanser di Pusat Kanser Brunei, serta rawatan

rehabilitasi strok dan neurologi di Brunei Neuroscience, Stroke & Rehabilitation Centre; dan

- 45.5 Bagi menangani isu kesihatan masyarakat yang kritikal, termasuk pengurusan wabak penyakit berjangkit, program pencegahan, dan penyelidikan untuk meningkatkan kesiapsiagaan negara terhadap ancaman kesihatan masa hadapan.
46. Walaupun Kerajaan terus berusaha meningkatkan akses dan kualiti perkhidmatan kesihatan yang hampir percuma, tanggungjawab untuk menjaga kesihatan tidak hanya terletak pada sistem perubatan, tetapi juga pada setiap rakyat dan penduduk di Negara ini. Oleh itu, setiap individu adalah digalakkan untuk mengamalkan gaya hidup sihat, menjalani pemeriksaan kesihatan secara berkala, serta mengambil langkah pencegahan untuk mengurangkan risiko penyakit.
47. Sebagai sebuah negara yang memiliki sistem perlindungan kesihatan sejagat atau *universal health coverage* yang menawarkan sistem penjagaan kesihatan yang bertaraf tinggi, rakyat juga perlu memainkan peranan dengan memanfaatkan kemudahan yang disediakan secara bertanggungjawab, mengelakkan pembaziran sumber perubatan, dan menghargai

pengorbanan barisan hadapan kesihatan. Dengan komitmen bersama ini, InsyaAllah, Negara Brunei Darussalam akan terus berkembang menjadi sebuah negara yang mempunyai rakyat yang sihat, produktif dan sejahtera.

Yang Berhormat Yang Di-Pertua Dewan dan Ahli-Ahli Yang Berhormat,

48. Dalam mempromosikan pertumbuhan ekonomi hijau, Negara Brunei Darussalam dan United Kingdom melalui *UK-Brunei Strategic Dialogue: Brunei Green Economy Framework* telah melancarkan Laporan Brunei Green Economy bagi merangka pelan hala tuju kemampanan dan membimbing strategi dalam mempelbagaikan ekonomi Negara. Ini adalah salah satu inisiatif Negara dalam mencapai hasrat *net zero emissions* menjelang tahun 2050. Laporan ini bukan sahaja bertujuan untuk mengongsikan kepentingan kedayatahanan dalam menuju ke arah ekonomi hijau malah ianya telah mengenalpasti peluang dan aktiviti-aktiviti perniagaan yang boleh diterokai oleh sektor-sektor swasta di Negara ini. Pada masa yang sama, laporan ini juga boleh dijadikan sebagai salah satu sumber rujukan untuk penambahbaikan dasar dan inisiatif-inisiatif bagi

menangani cabaran yang akan dihadapi seperti perubahan iklim dan kelestarian ekonomi.

49. Di bawah Sektor Pendidikan pula, Kementerian Pendidikan sedang giat menggubal sebuah pelan pendidikan yang mendokong kepada kelestarian alam sekitar. Ianya akan mengandungi beberapa inisiatif strategik termasuk pembangunan infrastruktur sekolah mampan; program pendidikan bagi meningkatkan kesedaran mengenai alam sekitar; penyelidikan ke arah inovasi yang mampan, dan sebagainya. Usaha ini bukan sahaja secara langsung akan dapat melahirkan modal insan yang berkemahiran dalam pembangunan sektor hijau di Negara ini, tetapi juga mengukuhkan komitmen Negara terhadap kelestarian, yang seterusnya berpotensi untuk menarik lebih banyak pelabur asing dalam bidang yang berkaitan.
50. Sebagai usaha Negara untuk memperkuuhkan lagi pembangunan kelestarian dan inovasi hijau, Universiti Teknologi Brunei telah menujuhkan Pusat Teknologi Hijau dan Penyelidikan Lestari atau *Centre of Green Technology and Sustainable Research* untuk menerajui inisiatif hijau dan penyelidikan berkaitan dengan teknologi yang mampan di Negara ini.

51. Dari aspek menangani keadaan cuaca yang tidak menentu pula seperti banjir, projek mitigasi terus menjadi keutamaan, dengan usaha untuk meningkatkan sistem saliran dan membina infrastruktur kawalan banjir. Langkah-langkah adalah untuk mengurangkan risiko banjir di kawasan-kawasan yang terjejas, seterusnya meningkatkan keselamatan dan kesejahteraan rakyat di Negara ini. Ke arah itu, peruntukan sejumlah **\$25 juta** akan disediakan untuk pengurusan menangani bencana alam bagi membolehkan agensi-agensi Kerajaan bekerjasama dalam menangani kejadian seperti banjir, tanah susur dan sebagainya.

Yang Berhormat Yang Di-Pertua Dewan dan Ahli-Ahli Yang Berhormat,

52. Sektor pertanian, perikanan dan penternakan terus menjadi tonggak penting dalam usaha kita membangunkan ekonomi yang mampan dan berdaya tahan. Dengan kerjasama strategik antarabangsa, inisiatif tempatan yang inovatif, dan pelaburan dalam teknologi moden, sektor ini bukan sahaja akan menjamin keselamatan makanan tetapi juga menyumbang kepada pembangunan sosio-ekonomi dan peningkatan daya saing Negara di peringkat serantau dan global.

53. Kerajaan akan terus berusaha untuk memastikan sektor ini menjadi penyumbang utama dalam menjamin keselamatan makanan Negara, dengan memberi tumpuan kepada meningkatkan produktiviti dan pengeluaran domestik, sekaligus mengurangkan kebergantungan kepada import. Langkah ini juga merupakan pendekatan proaktif untuk menangani pelbagai cabaran luaran, termasuk perubahan iklim, bencana alam, geopolitik, dan inflasi.
54. Salah satu contoh utama dalam memperkuuhkan sekuriti makanan Negara ialah pembangunan Kawasan Kemajuan Pertanian Kandol. Infrastruktur seluas 174 hektar ladang padi dan 58 hektar takungan air telah siap sepenuhnya pada November 2023. Sasaran pengeluaran dari kawasan ini dalam tempoh lima tahun adalah sebanyak 2,088 metrik tan setahun, dengan purata hasil 6 metrik tan setiap hektar.
55. Pada Tahun Kewangan 2024/2025, PaddyCo Sdn Bhd, sebuah syarikat GLC, telah menanam 74 hektar, manakala baki kawasan tanah sedang disediakan bagi penanaman penuh pada Tahun Kewangan 2025/2026. Hasil keluaran secara kumulatif dari 9 musim penanaman telah mencapai sejumlah 289 metrik tan padi. Sebagai

langkah inovatif, percubaan penggunaan baja organik dan kompos telah menunjukkan peningkatan hasil lebih 1 metrik tan per hektar berbanding musim sebelumnya. Walaupun kawasan ini merupakan tanah baharu, inisiatif ini mencerminkan komitmen PaddyCo untuk meningkatkan produktiviti.

56. Selain itu, Kerajaan melalui Kementerian Sumber-Sumber Utama dan Pelancongan kini mengendalikan sebanyak 70 Kawasan Kemajuan Pertanian untuk menyokong keperluan perniagaan dalam sektor ini. Setakat Disember 2024, sebanyak 37 peratus, atau 26 Kawasan Kemajuan Pertanian ataupun KKP, telah lengkap dengan infrastruktur yang diperlukan bagi menyokong aktiviti-aktiviti pertanian secara lebih efektif. Pembangunan ini mencerminkan usaha berterusan Kerajaan dalam menyediakan kemudahan moden dan bersesuaian untuk menyokong peningkatan produktiviti dan daya saing sektor pertanian.
57. Dalam memperkuuhkan kerjasama antarabangsa, Kerajaan baru-baru ini menandatangani Memorandum Persefahaman (MoU) dengan Kementerian Pertanian dan Hal Ehwal Luar Bandar, Republik Rakyat China. MoU ini memberi tumpuan kepada penyelidikan dan pembangunan dalam sektor padi, tanaman, dan

ternakan, serta potensi penubuhan Pusat Penyelidikan Beras Kebangsaan ataupun *National Rice Research Centre*. Kerjasama ini juga akan memperkenalkan benih padi hibrid hasil tinggi dan memperkasa kepakaran teknikal untuk mengukuhkan rantai nilai beras Negara.

58. Untuk meningkatkan efisiensi pengeluaran beras, Wasan Milling Company Sdn Bhd, sebuah lagi syarikat GLC, telah mengambil alih operasi pengisaran padi pada bulan Ogos 2022 yang lalu. Syarikat ini sedang menaiktaraf fasiliti pengisaran padi, termasuk pembinaan fasiliti pengeringan padi ataupun *vertical dryer* dan penyimpanan padi (silo) yang dijangka siap pada pertenggan tahun 2025 ini. Kapasiti pengisaran akan meningkat daripada 3 metrik tan sejam kepada 10 metrik tan sejam.
59. Sebagai tambahan, Wasan Milling Company bercadang untuk mengimport bahan mentah seperti beras belum dikisar untuk diproses dan dijual di pasaran tempatan, sebagai langkah untuk memaksimumkan penggunaan fasiliti pengisaran tersebut dan meningkatkan tahap sara diri beras Negara.

60. Untuk menyokong sektor pertanian dan perikanan, beberapa peruntukan akan disediakan di bawah Perbelanjaan Berulang-Ulang antaranya bagi:
- 60.1 Pembelian benih-benih padi *hybrid* di bawah Skim Pembelian Semula Padi untuk penjualan kepada peladang-peladang padi, bagi meningkatkan lagi pengeluaran beras Negara; dan
- 60.2 Projek-projek seperti Pembinaan dan Kerja-Kerja Melabuh Takat-Takat Tiruan dan Lawa-Lawa bagi mendokong usaha meningkatkan hasil pengeluaran di bawah Sektor Perikanan.
61. Dalam usaha memperkuuhkan keselamatan makanan dan meningkatkan penggantian import (*import substitution*) bagi sumber makanan negara, Kerajaan melalui Lembaga Kemajuan Ekonomi Brunei atau BEDB sedang menarik minat syarikat-syarikat pelaburan langsung asing untuk menujuhkan perniagaan mereka dalam Sektor Makanan di Negara ini. Langkah ini bukan sahaja untuk meningkatkan kapasiti penghasilan dan pengeksportan makanan tempatan, tetapi juga akan dapat menyumbang kepada penjanaan peluang pekerjaan yang bermakna.

62. Sebagai contoh, dalam usaha untuk menghasilkan *breed stock* di dalam negara, pihak BEDB sedang berbincang dengan beberapa syarikat antarabangsa bagi menubuhkan fasiliti Poultry Parent Stock bagi pengeluaran Ayam Pedaging dan Ayam Penelur untuk memastikan sumber bekalan ayam tempatan yang mencukupi. Selain itu, dalam sektor makanan laut, perbincangan bersama satu syarikat FDI sedang dijalankan untuk menubuhkan sebuah pusat akuakultur bersepadu yang akan memperkuatkkan keseluruhan rantaian nilai industri akuakultur, daripada pengendalian *breed stock*, penetasan dan pembesaran, dan juga penyelidikan dan perkembangan.

**Yang Berhormat Yang Di-Pertua Dewan dan Ahli-Ahli
Yang Berhormat,**

**KEUTAMAAN BELANJAWAN KEDUA ADALAH UNTUK
MEMUPUK KEPELBAGAIAN EKONOMI YANG MAMPAH.**

63. Kerajaan akan terus memfokuskan kepada usaha menyokong kemajuan ekonomi dan mengukuhkan peranan sektor swasta dalam membentuk ekonomi negara yang berdaya tahan. Usaha ini melibatkan peningkatan produktiviti melalui kerjasama dengan peniaga tempatan dan GLCs, termasuk penyediaan skim

insentif, program latihan, ekosistem perniagaan, kemudahan prasarana, serta tapak perniagaan untuk membantu Perusahaan Mikro, Kecil dan Sederhana (PMKS).

64. BEDB terus memainkan peranan penting dalam membantu menggalakkan bidang keusahawanan dan memperkuuh ekosistem perniagaan khususnya bagi PMKS di negara ini. Antara inisiatif-inisiatif yang telah dilaksanakan adalah:

64.1 Penganugerahan '**Proudly Brunei Business Awards**' yang memberikan pengiktirafan terhadap pencapaian dan kecemerlangan prestasi perniagaan syarikat-syarikat tempatan yang terpilih dalam pelbagai sektor; dan

64.2 '**Brunei Start Up Summit**', yang berfungsi sebagai platform untuk menghubungkan usahawan tempatan dengan pakar industri, pelabur dan pemimpin perniagaan serantau. Program ini bertujuan untuk meningkatkan daya saing syarikat pemula ataupun *startups* melalui perkongsian pengalaman, rangkaian perniagaan, serta bimbingan daripada pakar dalam bidang inovasi dan teknologi. Selain itu, ianya juga menyokong sasaran

Kerajaan dalam memacu pertumbuhan ekonomi yang lebih mampan dengan menekankan kepentingan keusahawanan digital dan memanfaatkan teknologi dalam perniagaan PMKS.

- 64.3 Bekerjasama dengan pihak perbankan dalam menganjurkan **Empowerment Series Workshop**, yang bertujuan untuk membimbing PMKS dalam meningkatkan kedayatahanan perniagaan mereka. Bengkel ini antaranya memberi penekanan kepada pengurusan kewangan dan strategi pemasaran digital.
65. Selain itu, BEDB juga telah memperkenalkan beberapa inisiatif dalam mengurangkan jurang di antara sektor kerajaan dan swasta serta memahami cabaran perniagaan yang dihadapi oleh komuniti perniagaan tempatan. Ini termasuk:
- 65.1 Mengadakan **BEDB Engagement Series**, iaitu usahasama dengan agensi-agensi kerajaan yang berkenaan dalam memberi gakan proses-proses serta perkhidmatan berkaitan perniagaan yang ditawarkan oleh pihak Kerajaan.

65.2 Mengadakan **Roundtable Dialogue with Belait Business Community**, pada 12 haribulan Disember 2024 lalu, yang melibatkan 26 wakil dari sektor swasta. Sesi ini adalah untuk memudahcara dialog di antara agensi-agensi kerajaan dengan komuniti perniagaan, bagi mengukuhkan kerjasama serta memupuk kolaborasi dengan tujuan untuk memulihkan dan meningkatkan aktiviti perekonomian setempat.

65.3 InsyaAllah, BEDB juga akan mengadakan **Micro, Small and Medium Enterprise atau MSME Roundtable Series**, pada suku pertama tahun 2025 ini, yang bertujuan untuk mewujudkan ekosistem yang lebih pro-perniagaan dengan memupuk pertukaran pendapat yang produktif, menangani isu-isu perniagaan dan komersial melalui pendekatan inovatif, serta menyokong dasar-dasar mesra perniagaan yang akan merangsang pertumbuhan dan kedayatahanan sektor PMKS tempatan.

66. Pada menyahut titah Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan Negara Brunei Darussalam sempena Istiadat Pembukaan Rasmi Mesyuarat Pertama dari Musim Permesyuaratan Ke-21

pada hari Rabu, 26 haribulan Februari 2025 iaitu bagi *menggerakan lebih banyak lagi aktiviti perekonomian dan pelancongan di Negara ini yang dapat mendatangkan kesan limpahan positif kepada peniaga-peniaga tempatan.* Kerajaan terus berusaha menarik pelaburan berkualiti tinggi yang dapat menjana pertumbuhan mampan dan peluang pekerjaan kepada rakyat. Dalam hal ini, BEDB dan Tipolis Pte Ltd, sebuah syarikat dari Singapura, telah menandatangani satu perjanjian bagi menjalankan kajian kebolehlaksanaan terhadap pembangunan *Special Economic Zone* (SEZ) di negara ini. Inisiatif ini bertepatan dengan komitmen Negara untuk menjadikan Negara Brunei Darussalam sebagai destinasi pelaburan yang berdaya saing, dengan memanfaatkan inovasi, dan teknologi, serta model pembangunan ekonomi moden yang dapat menyumbang kepada kemakmuran Negara bagi jangkamasa panjang.

67. Sebagai salah satu usaha untuk mempelbagaikan ekonomi Negara dan mengurangkan kebergantungan kepada industri minyak dan gas, syarikat-syarikat pemprosesan dan perkilangan makanan di bawah Kumpulan Syarikat Darussalam Assets (DA), seperti Royal Brunei Culinary Sdn Bhd (RBC), PDS Abattoir Sdn

Bhd (PDS), dan Ghanim International Corporation Sdn Bhd (Ghanim), telah berjaya memperluaskan pasaran mereka ke luar negara.

68. Alhamdulillah beberapa pencapaian utama telah berjaya diraih, iaitu hasil kerjasama erat dengan pelbagai pihak berkepentingan, seperti Kementerian Sumber-Sumber Utama dan Pelancongan (MPRT), Darussalam Enterprise (DARe), dan Brunei Darussalam Food Authority (BDFA), antaranya:
 - 68.1 Pada bulan Mac 2024, Syarikat Ghanim telah berjaya menyempurnakan penghantaran kontena eksport pertamanya ke Sabah, Malaysia yang mengandungi Brunei Shrimp Crackers (keropok udang) yang dihasilkan di Brunei Food Industry Development Multipurpose Processing Facility (BFID).
 - 68.2 Pada Disember 2024, PDS telah melaksanakan penghantaran eksport pertamanya ke Singapura setelah memperolehi akreditasi daripada Agensi Makanan Singapura (SFA), membolehkan eksport produk daging proses ke pasaran Singapura.

- 68.3 Selain itu, beberapa produk seperti patty daging lembu, sosej, *corned beef*, kek batik, dan keropok udang kini dieksport ke Sabah, Malaysia, dan Singapura.
69. Inisiatif ini bukan sahaja membuka peluang baharu bagi produk tempatan untuk menembusi pasaran antarabangsa tetapi juga menyumbang kepada pengukuhan sektor pemprosesan makanan sebagai salah satu penyumbang utama kepada pembangunan ekonomi negara. Bagi memastikan pertumbuhan industri pemprosesan makanan terus berkembang, sokongan berterusan dalam bentuk infrastruktur, insentif dan akses kepada pasaran baharu adalah penting. Langkah ini sejajar dengan aspirasi Wawasan Brunei 2035 untuk menjadikan negara sebagai ekonomi yang lebih mampan, berdaya tahan, dan berdaya saing di peringkat serantau dan antarabangsa.
70. Sebagai contoh, penubuhan Brunei Rotary Engineering Sdn Bhd, iaitu hasil kerjasama antara Strategic Development Capital Fund atau SDC dan Rotary Engineering Pte Ltd dari Singapura, mencerminkan komitmen Kerajaan untuk memanfaatkan pelaburan langsung asing yang strategik. Inisiatif ini bertujuan untuk membangunkan Negara Brunei Darussalam

sebagai hab kejuruteraan yang unggul di rantau ini, dengan menawarkan perkhidmatan kejuruteraan dan penyelenggaraan yang canggih kepada syarikat tempatan dan serantau. Melalui pemindahan pengetahuan dan teknologi, termasuk latihan khas di dalam dan luar negara, usaha ini akan memastikan tenaga kerja tempatan dilengkapi dengan kemahiran untuk bersaing di pasaran global. Di samping itu, inisiatif ini dijangka dapat merangsang inovasi teknologi, meningkatkan kecekapan operasi, dan membuka peluang baharu untuk pertumbuhan ekonomi yang mampan.

71. Seiring dengan pertumbuhan pelaburan asing, projek-projek utama dalam sektor hiliran minyak dan gas terus berkembang, termasuk pelaburan berimpak tinggi seperti yang dilaksanakan oleh:

71.1 Syarikat Hengyi telah menilai semula Kajian Kebolehlaksanaan (*Feasibility Study*) **Fasa 2** bagi mengoptimakan skop projek, meningkatkan prestasi kewangan, dan memenuhi permintaan pasaran. Berdasarkan penelitian ini, Fasa 2 ini meliputi perancangan untuk meningkatkan lagi kapasiti pemprosesan loji dari 8 juta metrik tan kepada 12 juta metrik tan setahun;

71.2 Perjanjian usahasama diantara pihak Kerajaan melalui SDC bersama pelabur asing, Liva Chemie Pte Ltd telah ditandatangani pada penghujung bulan Julai 2024 bagi penubuhan sebuah syarikat yang baharu, iaitu Polygel Intermediates Sdn Bhd. Syarikat ini akan mengendalikan projek Asid Asetik dan Anilin di tapak perindustrian Sungai Liang (SPARK), dan akan menambah nilai terhadap bahan-bahan mentah tempatan yang sedia ada daripada syarikat Brunei Fertilizer Industries, Brunei Methanol Company dan juga Hengyi Industries Sdn Bhd. Kilang ini dijangka akan mula beroperasi pada tahun 2027 dan ianya akan memperluaskan lagi peluang untuk pengeluaran produk-produk tambahan yang lain di Negara ini.

71.3 Syarikat Brunei Fertilizer Industries (BFI) telah mula mengeluarkan produk baja urea pada awal tahun 2022. Setakat 31 Disember 2024, jumlah eksport baja urea telahpun melebihi 2.4 juta metrik tan dengan nilai anggaran lebih daripada \$1 bilion US Dollar dan dijual ke pasaran negara-negara di rantau Asia Tenggara, Asia Timur, Australia, Afrika Timur dan Amerika Selatan.

71.4 Perluasan Sungai Liang Industrial Park (SPARK) bagi memperkasakan kecekapan logistik dan operasi untuk penyewa yang sedia ada dan baharu, dengan meningkatkan daya tarikan SPARK sebagai destinasi pelaburan asing (FDI) yang bernilai tinggi.

71.5 Selain itu, perbincangan terus diadakan bersama syarikat-syarikat dari beberapa rantau bagi menarik lebih banyak pelaburan untuk meningkatkan aktiviti ekonomi yang bernilai tinggi, seperti aktiviti-aktiviti *Petroleum Intermediate Derivatives*.

72. Kerajaan juga memberi keutamaan kepada usaha-usaha untuk mengembangkan sektor-sektor seperti pelancongan dan perdagangan antarabangsa yang boleh merangsang perniagaan tempatan, mewujudkan peluang pekerjaan dan meningkatkan secara langsung kesejahteraan ekonomi keseluruhan masyarakat dan penduduk demi mendukung hasrat mempelbagaikan ekonomi dan seterusnya memperkuuhkan lagi Sektor Bukan Minyak dan Gas.
73. Kerajaan juga kekal komited untuk mempromosikan Sektor Pelancongan sebagai salah satu pemacu utama

dalam usaha mempelbagaikan ekonomi Negara. Selaras dengan matlamat Wawasan Brunei 2035, sektor ini terus memperkuuhkan daya saingnya melalui pelbagai inisiatif yang menyokong pembangunan mampan, serta memperkuuhkan kedudukan Negara sebagai destinasi pelancongan serantau.

74. Alhamdulillah, baru-baru ini, Negara Brunei Darussalam meraih pengiktirafan yang membanggakan dalam Anugerah The ASEAN Tourism Standards 2025, yang diadakan pada 20 Januari 2025 bersempena Forum Pelancongan ASEAN 2025 di Johor, Malaysia. Pencapaian ini termasuk pengiktirafan kepada The Empire Brunei dan Trueliving Spa & Studio atas perkhidmatan cemerlang mereka dalam sektor pelancongan kesihatan dan kesejahteraan. Selain itu, Sumbiling Eco Village di Daerah Temburong menerima anugerah atas dedikasi mereka dalam mempromosikan pelancongan mampan dan berbudaya yang memberi manfaat kepada komuniti setempat.
75. Di samping itu, sebagai salah satu asas ekonomi digital, satu *flagship project* di bawah **Digital Economy Masterplan 2025** telah diperkenalkan iaitu penubuhan National Digital Payments Network Sdn Bhd (ndpx). **ndpx** merupakan sebuah syarikat usaha sama di antara

Syarikat Darussalam Assets dan institusi kewangan tempatan iaitu Bank Islam Brunei Darussalam Berhad, Baiduri Bank Berhad dan Perbadanan Tabung Amanah Islam Brunei, bagi menubuhkan sebuah hab pembayaran digital yang akan mengendalikan sistem pembayaran yang pantas (*Fast Payment System*).

76. Hab pembayaran digital menawarkan manfaat dan kelebihan yang meluas kepada pelbagai pihak berkepentingan. Bagi para pengguna, ianya membolehkan pemindahan dana dan transaksi pembayaran dengan mudah, pantas dan selamat. Bagi para peniaga, sistem tersebut boleh mengurangkan kos penerimaan pembayaran digital dan akan meningkatkan kecekapan dalam pengurusan perniagaan. Justeru, ini juga akan dapat memanfaatkan para peniaga terutama Perusahaan Mikro, Kecil dan Sederhana (PMKS) untuk lebih sedia beroperasi secara digital melalui platform *e-commerce* ataupun e-dagang. Manfaat-manfaat tersebut dijangka akan dapat menyumbang kepada peningkatan prestasi perniagaan dan seterusnya, ekonomi secara keseluruhan. Hab tersebut dijangka akan dilancarkan, InsyaAllah, pada bulan Mac 2025 ini.
77. Kerajaan juga sedang giat berusaha untuk mempromosikan peluang-peluang dalam sektor

teknologi yang sedang pesat berkembang, terutamanya teknologi baru berlandaskan Revolusi Industri 4.0 dan *Artificial Intelligence*. Sehingga Suku Pertama 2025, perbincangan sedang giat diadakan bersama tiga syarikat inovatif dari Amerika Syarikat dan Singapura yang berhasrat untuk meneroka penubuhan pusat data berasaskan *Artificial Intelligence* di Brunei Darussalam. Pihak Kerajaan melalui BEDB dengan kerjasama dengan Kementerian Pengangkutan dan Infokomunikasi (MTIC), Kementerian Kesihatan (MOH), AITI dan UNN, sedang merangka pelan tindakan bagi penggunaan AI yang berpotensi meningkatkan kecekapan operasi dan produktiviti di Negara Brunei Darussalam.

78. Manakala, sebagai usaha Kerajaan untuk mempertingkatkan infrastruktur perdagangan dan logistik Negara, iaitu dengan meningkatkan lagi operasi dan kemudahan di Pelabuhan Muara, satu Pelan Induk Pelabuhan Muara telah disediakan oleh Syarikat Muara Port Company Sdn Bhd untuk merealisasikan pembangunan pelabuhan untuk memastikan rangkaian pengangkutan laut adalah cekap, boleh dipercayai dan dapat menarik peluang-peluang pelaburan asing baharu. Salah satu rancangan di bawah Pelan ini adalah untuk mengembangkan dan mengubahsuai Pelabuhan di

mana, InsyaAllah, kedua-dua terminal kontena dan konvensional dirancang untuk diperbaiki dan diperluaskan. Projek Muara Port Expansion Plan telah dimulakan dengan satu majlis pecah tanah yang telah diadakan pada bulan Ogos 2024 yang lalu, dan projek ini dijangka akan siap pada tahun 2027, InsyaAllah.

79. Projek ini merangkumi beberapa komponen utama:

79.1 Pertama. Kapasiti terminal kontena akan dipertingkatkan daripada 220,000 TEU kepada 500,000 TEU setahun melalui pembinaan dermaga baharu sepanjang 250 meter untuk terminal kontena serta dermaga baharu sepanjang 88 meter untuk kapal-kapal servis. Peningkatan ini akan mengukuhkan keupayaan Pelabuhan Muara untuk menampung permintaan perdagangan yang semakin meningkat.

79.2 Kedua. Projek ini juga melibatkan pembangunan Port Trade Zone seluas 3.62 hektar di dalam kawasan terminal kontena. Zon ini akan mempermudahkan aktiviti pengimportan, pengeluaran, pembungkusan semula, dan pengeksportan, seterusnya menyokong

pertumbuhan sektor perniagaan dan memperkuatkan Pelabuhan Muara sebagai *enabler* utama dalam perdagangan dan logistik.

80. Untuk meningkatkan keberkesanan dan kelancaran proses pelepasan kargo-kargo dan aliran barang dalam meningkatkan aktiviti perdagangan, serta memacu pertumbuhan ekonomi di rantau ini, beberapa usaha telah dilaksanakan oleh pihak Kerajaan melalui Jabatan Kastam dan Eksais Diraja antaranya:

80.1 Bekerjasama dengan Syarikat Muara Port Company melalui Public-Private Partnership bagi pembekalan mesin pengimbas yang menggunakan *Artificial Intelligence* yang berkemampuan untuk memaparkan maklumat deklarasi dan mengesan barang radiasi. Ini adalah selaras dengan hasrat Kerajaan untuk meningkatkan keberkesanan pemeriksaan barang-barang yang dibawa masuk dan keluar melalui Pelabuhan Muara.

80.2 Melalui ASEAN – Authorised Economic Operator Mutual Recognition Arrangement (AAMRA) yang telah ditandatangani pada bulan Mac 2023, Negara Brunei Darussalam merupakan antara tiga buah negara ASEAN pertama yang telah melancarkan

AAMRA secara *Go-Live* mulai 1 haribulan Ogos 2024 yang lalu. Langkah tersebut adalah untuk mempercepatkan pelepasan kargo-kargo dan aliran barang di rantau ASEAN.

80.3 Memperkenalkan 'Customs.bn' iaitu sebuah aplikasi mudah alih yang bertujuan untuk memudahkan orang ramai mendapatkan maklumat prosedur import dan eksport, dan untuk membuat urusan kastam secara dalam talian, seperti pengisytiharan barang dan pembayaran cukai. Pelaksanaannya telah dibuat secara berfasa mulai 2 haribulan September 2024 di semua cawangan dan pos-pos kawalan di Negara Brunei Darussalam; dan

80.4 Memperkenalkan 'e-Cargo Transit Declaration', satu sistem dalam talian bagi *declaration* barang rentas sempadan oleh syarikat-syarikat komersial di pos-pos kawalan darat.

81. Kerajaan juga akan meneruskan usaha untuk memupuk hubungan yang lebih kukuh dengan rakan kongsi antarabangsa bagi meningkatkan akses kepada pasaran baharu, peluang pelaburan dan teknologi terkini bagi membantu sektor-sektor industri tempatan. Syarikat-syarikat tempatan adalah diseru untuk merebut peluang-

peluang daripada hasil kerjasama ekonomi tersebut dengan mengambil bahagian dalam rantai nilai serantau dan global, sekaligus meningkatkan daya saingnya dalam pasaran global.

82. Oleh itu, beberapa perkembangan terkini bagi Perjanjian-Perjanjian Perdagangan Bebas antaranya Kerajaan meratifikasi Protocol on the Accession of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland to Comprehensive and Progressive Agreement for Trans-Pacific Partnership ataupun CPTPP dan ianya berkuatkuasa pada 15 haribulan Disember 2024. Dengan adanya United Kingdom sebagai ahli CPTPP ini ianya dijangka akan membuka lebih banyak peluang-peluang perdagangan dan pelaburan di antara Negara Brunei Darussalam dan United Kingdom. CPTPP akan membuka akses pasaran kepada 600 juta orang penduduk dengan jumlah keseluruhan Keluaran Dalam Negara Kasar (KDNK) yang mencapai lebih kurang USD\$13.5 trillion.
83. Kementerian Kewangan dan Ekonomi selaku agensi yang menerajui perundingan CPTPP dan perjanjian-perjanjian perdagangan yang sedia ada, akan terus giat mengadakan sesi pemberigaan dan perjumpaan bersama dengan pihak-pihak yang berkepentingan, terutamanya pihak swasta dan pengusaha tempatan

dengan tujuan meningkatkan lagi pengetahuan mengenai faedah-faedah yang boleh dimanfaatkan melalui perjanjian-perjanjian ini. Pada 24 haribulan Julai 2024 lalu, Kementerian Kewangan dan Ekonomi telah mengadakan satu sesi *Stakeholder Engagement* dengan kerjasama Hal Ehwal Global Kanada dan Jabatan Perniagaan dan Perdagangan, United Kingdom. Sesi tersebut telah dihadiri oleh kira-kira 100 peserta yang terdiri daripada sektor swasta dan agensi kerajaan, dan bertujuan untuk menyediakan platform bagi memberi gakan dan mempromosikan kegunaan CPTPP, beserta menyediakan peluang rangkaian atau *networking opportunities* bagi syarikat dan agensi yang hadir.

84. Bagi mempertingkatkan pentadbiran perkhidmatan percukaian dan seterusnya mempermudahkan persekitaran perniagaan di Negara Brunei Darussalam, Kementerian Kewangan dan Ekonomi (MOFE) telahpun melaksanakan beberapa inisiatif untuk mempermodenkan proses pemfailan dan penaksiran cukai termasuk menggubal dan membuat pindaan undang-undang. Satu modul tambahan telah diperkenalkan di bawah *One Common Portal - System for Tax Administration and Revenue Services* (OCP STARS), iaitu pemfailan ***Amended Tax Returns*** mulai

Tahun Taksiran 2025. Kemudahan ini disediakan secara *online* melalui OCP STARS bagi membolehkan pihak syarikat-syarikat pembayar Cukai Korporat untuk menghadapkan secara sukarela pemfailan *Amended Tax Return*.

85. Seterusnya, ke arah mendokong penghasilan produk dan perkhidmatan berkualiti, dan bagi memastikan produk-produk keluaran Negara diiktiraf, selamat dan mudah diterima oleh pasaran global, **Majlis Standard dan Akreditasi Brunei Darussalam** telahpun diaktifkan semula mulai bulan Februari 2024. Peranan Majlis ini adalah untuk menangani isu-isu berkaitan dasar, program dan aktiviti-aktiviti standard dan akreditasi. Dengan pengaktifan semula Majlis ini, peranan Pusat Standard Kebangsaan (PSK) juga diperkembangkan dan kini dikenali sebagai Pusat Standard dan Akreditasi Brunei Darussalam (PSABD). Penambahbaikan ini merangkumi bidang akreditasi, mengambilkira kepentingannya dalam memastikan sijil-sijil kualiti yang dikeluarkan sepanjang proses Global Value Chain (GVC) bagi perdagangan global memenuhi piawaian yang diiktiraf di peringkat antarabangsa.

**Yang Berhormat Yang Di-Pertua Dewan dan Ahli-ahli
Yang Berhormat,**

FOKUS BELANJAWAN YANG KETIGA ADALAH

PEMBANGUNAN MODAL INSAN YANG DINAMIK DAN BERWAWASAN.

86. Kerajaan akan terus memberi keutamaan dalam memperkuuhkan pembangunan modal insan dengan meneruskan pelaburan dalam sistem pendidikan dan latihan yang inovatif di semua peringkat, dengan menumpukan peningkatan kemahiran dan kebolehpasaran anak-anak tempatan, terutamanya golongan belia. Ini termasuk pelaburan dalam infrastruktur pendidikan serta penyelarasan usaha-usaha dengan keperluan industri, perkembangan ekonomi, dan badan profesional ke arah memastikan tenaga kerja dilengkapi dengan kemahiran dan pengalaman untuk menghadapi cabaran semasa dan masa depan.
87. Dengan tujuan untuk memberikan pengalaman pekerjaan kepada para graduan, program Skim Perantisan Perkhidmatan Awam (SkimPPA) telah diperkenalkan yang dilaksanakan oleh Pusat Pekerjaan Brunei (PPB) dengan kerjasama Pejabat Perancangan Tenaga Manusia (PPTM) dan Jabatan Perkhidmatan Awam (JPA). Skim ini merupakan skim perantisan di

dalam perkhidmatan awam, yang akan memberikan pengalaman perantisan selama 12 bulan kepada para graduan lepasan Ijazah Sarjana Muda dan ke atas, yang belum atau mempunyai pengalaman kerja yang minima dan seterusnya dapat memenuhi keperluan kritikal yang dikenal pasti oleh Kementerian. Setakat ini, seramai 794 perantis sedang menjalankan program ini di Kementerian dan Jabatan Kerajaan.

88. Selain itu, beberapa inisiatif lain juga telah dikendalikan oleh Pusat Pekerjaan Brunei (PPB) dan Pejabat Perancangan Tenaga Manusia (PPTM) bagi menyokong usaha untuk meningkatkan kemahiran dan kebolehpasaran tenaga kerja tempatan, antaranya:

88.1 *Clinical Supervisory Programme*, iaitu hasil kerjasama dengan Kementerian Kesihatan bagi graduan baharu dalam bidang Allied Health Professionals. Program tersebut, di bawah *Structure Apprenticeship Program*, bertujuan membolehkan Allied Health Professionals ataupun AHP yang mempunyai Pendaftaran Bersyarat (*Conditional Registration*) untuk memenuhi kriteria dan mendapatkan status pendaftaran penuh dan seterusnya menjadi AHP *practitioner*. Kohort

pertama program ini telah bermula pada bulan Oktober 2024 dan disertai oleh 18 orang peserta.

88.2 Program Skim Technical Vocational Education and Training (TVET) yang dijalankan dengan kerjasama Kementerian Pendidikan bagi meningkatkan kelulusan dan kemahiran anak-anak tempatan untuk menjadi lebih *employable* dan *marketable* serta mendukung inisiatif bagi mengurangkan kadar pengangguran terutamanya dalam kalangan belia. Sebanyak 3 pengambilan sedang dilaksanakan dan dijalankan oleh Institusi Pengajian Tinggi Swasta (IPTS) di mana seramai 193 orang pelajar telah dianugerahkan biasiswa Kerajaan. Setakat ini, seramai 139 orang pelajar sedang menjalani kursus. Manakala, bagi pengambilan ketiga yang bermula pada bulan Oktober 2024, telah disertai oleh seramai 51 orang pelajar telah disokong untuk menjalankan kursus-kursus yang ditawarkan di dua (02) institusi pengajian.

88.3 Melalui Program Study in Professional Institution (SPIN) in Accountancy yang telah mula dilaksanakan pada tahun 2021, seramai 54 orang

pada masa ini sedang menjalani program ini, iaitu masing-masing untuk mendapatkan pensijilan ACCA (Association of Certified Chartered Accountants), CAT (Certified Accounting Technicians) dan FIA (Foundation in Accountancy).

89. InsyaAllah, Pusat Pekerjaan Brunei dan PPTM akan terus giat melaksanakan program-program pembangunan tenaga kerja yang sedia ada, serta memperkenalkan beberapa program baharu pada tahun 2025 ini seperti:

89.1 Program perantisan baharu **TechInspire**, yang merupakan hasil kerjasama dengan AITI melalui Manpower Industry Steering Committee Working Group di bawah Sektor ICT, dijangka akan dilaksanakan pada suku pertama 2025 ini. Pelatih program ini akan menjalani latihan secara sepenuh masa selama lapan bulan, iaitu dua bulan bagi latihan pensijilan untuk kemahiran teknikal dan *softskills*, manakala enam bulan menjalani *on-the-job training*. Bagi kohort pertama ini, seramai 30 orang anak tempatan dijangka untuk menjalani latihan bagi jawatan *IT Technician* dan *Network Technician*.

89.2 Program **SkillsPlus** akan diteruskan pada tahun 2025 dengan memperkenalkan beberapa kursus-kursus baharu mengikut keperluan industri.

89.3 Manakala, pemberigaan terus akan diadakan secara berterusan melalui pelbagai platform seperti *Mini Recruitment Drive*, *Employability Workshop*, Pesta Kerjaya, Mukim *Connect*, dan PPB Open Day. Para pencari kerja akan dapat berpeluang untuk memahami lebih lanjut mengenai program-program yang ditawarkan oleh PPB, berinteraksi secara langsung dengan agensi-agensi yang ikut serta, meningkatkan pengetahuan mengenai persediaan menghadiri ujian, temuduga dan sebagainya bagi meningkatkan kebolehpasaran para pencari kerja.

90. Selain daripada itu, Syarikat Berkaitan Kerajaan (GLC) turut memainkan peranan penting dalam memperkuuh pembangunan modal insan dan menyediakan lebih banyak peluang pekerjaan kepada rakyat tempatan.

90.1 Sejak penubuhan Syarikat Darussalam Assets Sdn Bhd pada tahun 2012, terdapat peningkatan yang berterusan dalam jumlah tenaga kerja tempatan di bawah Kumpulan Syarikat Darussalam Assets.

Setakat suku kedua Tahun Kewangan 2024/2025, jumlah kakitangan di bawah Kumpulan Syarikat Darussalam Assets telahpun mencecah 8,337 orang, di mana 86 peratus terdiri daripada anak-anak tempatan.

- 90.2 Di samping itu, penglibatan pekerja ekspatriat dalam Kumpulan Syarikat Darussalam Assets juga menyediakan peluang untuk pemindahan pengetahuan dan kepakaran industri kepada tenaga pekerja tempatan bagi memenuhi kepiawaian antarabangsa di mana kebanyakan jawatan-jawatan yang telah diisi oleh pekerja ekspatriat adalah bagi *specialised roles* seperti sektor perubatan, tenaga, dan pendidikan, serta pekerja buruh, dengan matlamat untuk bakat tempatan mengambil alih jawatan-jawatan tersebut apabila bersedia.
91. Kerajaan juga akan terus bekerjasama dengan sektor-sektor industri di Negara ini untuk membangunkan program-program atau latihan-latihan vokasional bagi memastikan tenaga kerja dilengkapi dengan kemahiran yang diperlukan selaras dengan keperluan pasaran pekerjaan. Tumpuan kepada pendidikan dan

pembangunan kemahiran ini dihasrat untuk mewujudkan ekonomi berasaskan pengetahuan yang dapat menarik lebih banyak pelaburan langsung asing.

92. Ke arah itu, Syarikat Hengyi Industries telah menyediakan program biasiswa melalui kerjasama dengan Zhejiang Hengyi Petrochemical Co. Ltd dan Lanzhou Petrochemical Polytechnic di Republik Rakyat China, bersama institusi pengajian tempatan seperti Universiti Brunei Darussalam, Institute of Brunei Technical Education, dan Politeknik Brunei. Sehingga kini, seramai 941 pelajar telah menerima biasiswa atau mengikuti program kerjasama dengan institusi-institusi pengajian tempatan berkenaan. Daripada jumlah ini, seramai 530 pelajar telahpun ditawarkan pekerjaan di Syarikat Hengyi, manakala selebihnya masih dalam pengajian dan akan menjalani latihan kerja sebelum diberikan tawaran pekerjaan.

**Yang Berhormat Yang Di-Pertua Dewan dan Ahli-ahli
Yang Berhormat,**

93. Kaola mengambil kesempatan di sini untuk menyeru para belia di Negara ini untuk merebut peluang meningkatkan kemahiran masing-masing melalui pelbagai platform yang telah disediakan oleh pihak

Kerajaan mahupun sektor swasta dan pelbagai agensi-agensi yang berkepentingan.

94. UTB juga telah memperkenalkan satu program baharu, iaitu *Doctor of Business Administration* pada bulan Januari 2025. Program ini dihasratkan untuk memenuhi keperluan *action research* dalam dunia perniagaan sebenar melalui intervensi- intvensi yang dapat digunakan, dan seterusnya dapat menyumbang kepada komuniti perniagaan dan pembangunan ekonomi Negara, selaras dengan Wawasan Brunei 2035 bagi mempelbagaikan ekonomi dan menjadikan Negara Brunei Darussalam sebuah ekonomi yang berasaskan pengetahuan.
95. Bagi membangun modal insan yang berkemahiran tinggi serta memacu inovasi dan pembangunan negara dalam era digital, institusi-institusi pendidikan tinggi di Negara ini telah memperkenalkan beberapa program dan inisiatif dalam memastikan kesiapsiagaan tenaga kerja yang *future-ready*, dilengkapi dengan pengetahuan dan kemahiran dalam sains data di pelbagai sektor, antaranya:
 - 95.1 *Bachelor of Digital Science* di Universiti Brunei Darussalam;

- 95.2 *Bachelor of Science (Hons) in Computing* iaitu *Major in Software Development* atau *Major in Data Analytics* di Universiti Teknologi Brunei; dan
- 95.3 Beberapa program Diploma di bawah Politeknik Brunei melalui School of Information and Communication Technology termasuk *Diploma in Data Analytics*.
96. Bagi mendokong hasrat Negara untuk membangun satu sistem pendidikan kelas pertama dan memberikan pendidikan holistik bagi melahirkan rakyat yang berpendidikan, berkemahiran tinggi dan berjaya, peruntukan sejumlah **\$221.1 juta** akan disediakan bagi Sektor Pendidikan di bawah Perbelanjaan Berulang-Ulang pada Tahun Kewangan 2025/2026, iaitu termasuk:
- 96.1 Untuk meningkatkan taraf dan pencapaian pendidikan di Negara, Kerajaan akan terus menghulurkan **biasiswa** melalui Kementerian Pendidikan dan Kementerian Hal Ehwal Ugama. Inisiatif ini bertujuan untuk meningkatkan kebolehpasaran dan pembangunan kapasiti serta latihan kemahiran pelajar-pelajar dengan

menyediakan peluang untuk melanjutkan pengajian tinggi di institusi terkemuka dunia;

96.2 Melaksanakan kerja-kerja penyelidikan di bawah Institusi Pengajian Tinggi Awam; dan

96.3 Selain itu, peruntukan akan terus disediakan bagi mengendalikan Bantuan Keperluan Persekolahan Tahunan untuk meringankan beban para ibu bapa dan penjaga yang kurang berkemampuan untuk membeli keperluan persekolahan pelajar-pelajar.

97. Ke arah usaha dalam menyediakan tenaga kerja tempatan yang berdaya maju agar sejajar dengan keperluan bidang pekerjaan dan industri semasa dan juga masa hadapan, peruntukan sejumlah **\$19.21 juta** akan disediakan di bawah Pusat Pekerjaan Brunei, Jabatan Perdana Menteri bagi mengendalikan program-program SkiPPA, Skim TVET, Skillsplus, SPIN in Accountancy dan Tradeskills.

98. Di samping peruntukan-peruntukan yang kaola kongsikan sebentar tadi, Kerajaan juga menyediakan peruntukan sejumlah **\$27.5 juta** di bawah Projek Fokus khusus untuk membiayai program atau projek yang

menjurus kepada mendukung fokus belanjawan Negara Tahun Kewangan 2025/2026.

99. Demikianlah kaola kongsikan mengenai perkembangan dan pencapaian-pencapaian Negara serta keutamaan-keutamaan dan fokus belanjawan yang telah disediakan peruntukannya, ke arah mendukung tema belanjawan bagi Tahun Kewangan 2025/2026 iaitu "**BERSATU MEMBINA MASA DEPAN YANG LEBIH MAKMUR**" atau "**BUILDING A PROSPEROUS FUTURE TOGETHER**".

Yang Berhormat Yang Di-Pertua Dewan dan Ahli-Ahli Yang Berhormat,

100. Belanjawan yang dibentangkan tadi adalah dirangka untuk membentuk asas yang kukuh untuk membawa Negara ke arah masa depan yang lebih cerah. Peruntukan yang disediakan ini mempunyai satu objektif yang besar, iaitu untuk memastikan bahawa semua lapisan rakyat dan penduduk di Negara ini akan sentiasa menikmati kehidupan yang lebih baik. Dalam pada itu, Kerajaan akan terus melaksanakan pelaburan-pelaburan yang berupa strategik di dalam beberapa sektor utama untuk merangsang pertumbuhan ekonomi dengan tumpuan keatas sektor Bukan Minyak dan Gas dan untuk

mewujudkan peluang-peluang pekerjaan bagi anak-anak tempatan serta meningkatkan daya saing Negara di peringkat global.

101. Walau bagaimanapun, hasrat yang ingin dicapai melalui Belanjawan ini bukan sahaja bergantung kepada satu pihak sahaja tetapi bergantung kepada usaha dan kerjasama padu daripada semua pihak baik dari pihak Kerajaan mahupun pihak swasta dan orang awam. Setiap individu mempunyai peranan dalam membentuk hala tuju negara ini. Oleh itu, marilah kita mempertingkatkan lagi usaha, bersatu hati dan menanamkan sifat penuh harapan dalam sama-sama menjadikan Negara yang kita cintai ini menjadi sebuah negara yang lebih cemerlang, untuk generasi sekarang dan juga generasi yang akan datang.

102. Masa depan bukan milik kita semata-mata, tetapi milik generasi yang akan datang. Usaha pembangunan yang kita laksanakan sekarang adalah satu warisan yang akan mereka nikmati. Oleh itu, disinilah kaola mengingatkan bahawa adalah sangat penting untuk generasi masa kini untuk memastikan bahawa negara yang kita tinggalkan kepada generasi yang akan datang, adalah sebuah negara yang maju, aman makmur, kualiti kehidupan

yang tinggi dengan ekonominya yang dinamik dan berdayatahan sepetimana yang kita hasratkan di bawah Wawasan Brunei 2035. Anak-anak dan belia masa kini akan menjadi pemimpin Negara di masa depan dan kita berharap mereka akan hidup mengejar impian murni mereka tanpa rasa bimbang.

103. Marilah kita terus berusaha untuk memastikan generasi yang akan datang mempunyai peluang seperti yang kita rasakan pada masa ini dan yang lebih baik di masa hadapan. Marilah kita menjadi contoh yang dapat dibanggakan dan menjadi inspirasi untuk masa depan.

**Yang Berhormat Yang Di-Pertua Dewan dan Ahli-Ahli
Yang Berhormat,**

104. Sebelum kaola mengakhiri pembentangan ini, marilah kita sama-sama berdoa agar Negara kitani akan sentiasa maju, aman dan makmur di bawah kepimpinan Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan Negara Brunei Darussalam, dan dengan izin Allah Subhanahu Wata'ala juga akan sentiasa menjadi sebuah Negara Zikir yang penuh keberkatan di bawah perlindungan Allah Subhanahu Wata'ala juga.

**Hasbunaallah hu Wanikmal Wakil... Aamiin Ya
Rabbal Alamiin.**

- 105. Kaola mencadangkan supaya Rang Undang-Undang yang dibentangkan di hadapan kita ini disokong untuk dijadikan satu Undang-Undang Perbekalan Negara Yang Dikeluarkan Dari Peruntukan Kumpulanwang Yang Disatukan bagi maksud-maksud yang tertentu, sepanjang Tahun Kewangan 2025/2026.**
106. Sekian. Wabillahitaufik Wal-Hidayah, Wassalamualaikum Warahmatullahi Wabarakatuh.
